

nélküli suttogás világával egyesült. Árnyéka fontosságát, kérdéseinek halmaza lényegüket vesztették, hiszen itt, ebben az élő csodában minden kérdés magában hordozta válaszát. Szükségét nem érezte semminek, mert eggyé vált az élő csodával, mely most őt meglepetésszerűen magába fogadta. Úgy érintette meg a kő melege, mint az Ős-Anya ölelő karjai. Talán csecsemőként érezhetett így utoljára, az Édesanyja biztonságában. Nem emlékezett rá, talán már nem volt lényeges. Amit érzett, az mindent magába ölelt, úgy az Édesanyját is, mint ezt a világot, amelyben most mágikusan felszabadult összes ráneheződő súlyától.

A hatalmas űs-kövek leemelték szívéről a valóság illúzióját, míg a Nap búcsúzó sugarainak színárnyalataiban végre megpillantotta saját végtelen élet-álmát. Elindult benne, eggyé vált vele. Érezte, amint a sivatag vonzza a horizont felé, átlebeg színeken, árnyakon, köveken, bokrokon, egy alig érezhető szellő langyos lehelletével. Átélt mindent, s mindennel azonosul, míg valahol érzékei perifériáján, a kő-anya óvja, öleli, meleg biztonsággal.

Lám itt is van, meg ott is. S az, aki most a sivataggal eggyé váltan játszadozik, éppen úgy a kövön alvó valósága is.

Látni akarta magát a kő ölében, amint tudat nélkül álmodik. Egy hussanással felette is termett, és szemben találta magát az álmodóval.

Az álmodó üres volt. Várt nyugodtan, érdekte-

lenül, árnyéka volt csak annak a boldog felszabadultságnak, aki őt most láthatatlanul vizsgálta. Meghatott döbbenettel szemlélte Árnyékát. Megtalálta akkor, amikor nem is kereste. Felismerte végre: „hiszen Én vagyok, aki a Fény útján áll!” Úgy érezte, haragudnia kellene Árnyékára, hogy így beszűkítette látásmódját, de nem tudott. Helyette gyengéd szeretet érzés fogadta hatalmába, s az a gondolat jelent meg előtte, hogy Árnyéka az Édesanyja alkotása és ajándéka, melynek ablak-szemei egy csodálatos világba nyílnak, hogy ott formába öntvén meghatározzák őt.

Árnyéka 'ablakait', melyek e világba tekintenek, eddig valahogy függönyök takarták el, s most azok szétlebbenhettek a fényekbe öltözött vörös kövek Végtelenről szóló tanúsága előtt.

„Ahol a tudatom, ott a valóságom” ismerte fel, s önkéntelenül lehunyódtak szemei. Ekkor érezte, hogy könnyek csordulnak le az arcán, s a kőfészek melegében szinte egyidejűleg felnyílnak Árnyék-szemei.

Így ismerkedett meg kettősségével, s létében először felismerte szabadságát is. „Ahol a tudatom, ott a valóságom” suttogta maga elé a sivatagnak. A kövek nyugodt bölcsességgel fogadták fölismérése titkát.

„A kövek ismerik a szabadságot, mivel emlékeznek a kezdetek végtelenségére, s a Végtelen Kezdetre is” – s most velük együtt ő is emlékezett...

NAGY BOGLÁRKA

Néhány gondolat a Kőműves Kelemenné c. népballadához

A falba épített asszony

A ballada régi műfaj. Hagyományai az ókorba nyúlnak vissza. Elnevezése középkori eredetű. A magyar nép „történetes ének”, „történet”, „hosszú ének”-ként, esetleg „régie ének”, „öreg ének”-ként is ismeri. A műfaj sajátosságai közé tartozik a konfliktus kiélezett ábrázolása, a történet tömör előadása, a szereplők tipizált megjelenése, a balladai homály alkalmazása. Tartalom szerint több csoportba lehet osztani őket: mágikus-mitikus, szerelmi, családi katasztrófáról szóló, vallásos tar-

talmú, gyilkosság balladák. Jelentősek még a betyárballadák is. Ezek létező személyeket tipizálva, az eseményeket módosítva beszélnek el a betyárok cselekedeteit, élettörténeteit. Előadásukhoz a dallam szervesen hozzátartozik. A szöveget többféle dallammal el lehet énekelni, de a dallamot is többféle szöveggel használják. Előadásmódjuk változatos. Énekelhette szólista, de akár csoport is.

A Kőműves Kelemenné balladája olyan hiedelemre épít, ami a kereszténység előtti pogány kultúrával függ össze. Ez egy régi stílusú ballada.

Az újra, s újra leomló Déva várfalának építését csak egy személy feláldozásával lehet befejezni. A kiválasztott, az építőáldozat. Szerke a világban megtalálhatóak az ilyen áldozatok nyomai a szöveges, beszélt kultúrában. A régészek is alátámasztják a falakban talált csontokkal, tárgyakkal. Magyarországon nem volt hagyománya az emberáldozatnak, de rítusaink voltak: ezek azon alapultak, hogy „az új ház áldozatot követel”. Három cselekmény típusal próbálták meg kivédeni a bajt: első éjszaka olyan embernek kellett benn aludnia, aki már érett volt a halálra. Lehetett idős ember, halálos beteg, sokszor háziállat. Második lehetőség, amikor állatot ölnek, a harmadik, ha be is falazzák. Erdélyben néha belemérik az árnyékot a falba. Az arra haladó árnyékát kákával kimérik, s azt építik a falba. A befalazást a mai napig használják, de már átalakított formában. Ez az alapkölletétel. Az áldozat szokása átalakult, ma már inkább „emléket hagynak az utókorra”.

Az áldozat lehetett a balladánk szerint bárki: gyermek, szűz, asszony, szellem, testrésze. A cselekmény várak, kolostorok, templom, híd építésekor is előfordulhatott.

E ballada rokon a balkáni népeknél is megtalálható hasonló témakörűekkel. Ehhez a témához más folklór motívumok is kapcsolódnak. A témára jellemző, hogy mindig a főmester feleségét érinti a sors, változás csak a feláldozás módjában van: megégetik, vagy élve befalazzák.

Ez a téma mostani világunkban is aktuális: ez az elpusztított termékenység drámája. Itt is a megjelennek a „kőművesek” akik feldúlják a családod, az építés, termelés kitűzéseieért. Ezek között az emberek között nemcsak az anya és gyermek áldozat, hanem a férj is. Déva várát úgy is lehet értelmezni, mint devla, ami ördögöt jelent. Itt még

az anya az elsődleges, s az utána haló gyermek, a másodlagos áldozat.

Napjainkban ez megfordult. A gyermekáldást nem vállaló anyák már csak termelésfokozók, az anyagi javak előállításához. Mire erre rájönnek, már késő. Termékenységüket, erejüket veszve csak kiüresedett, hasznavehetetlen tárgyak az élet tengerében, akikkel már nem foglalkozik a munkaképes társadalom. Sokan elhiszik a karrier fényes csillogását, a „szingli” lét könnyűségét, s csak későn, depressziósan veszik észre rossz döntésüket. Sajnos ilyenkor már késő, nincs visszaút, mint Kőműves Kelemennének, aki az intő jel ellenére is vesztébe ment. Utólag, a falba építve már csak ő is egyet tehetett:

*„Szüve meghasada s a föld is alatta,
S az ő kicsi fia oda beléhulla.”*

Ki az áldozó és ki az áldozat?

A kőrákó, a falázó, a nyugati kultúrát építő patriarchális társadalmi szemléletű férfiak csapata dönt feleségük sorsa felett. Bármelyikük hitvese áldozattá válhatott volna, a sors Kőműves Kelemennét jelölte ki, a székely nagyasszonyt. Az anyajogú társadalom összeomlik, a női princípium letörésének az istenanya trónusa ledöntésének folyamata zajlik. Ezt teszi szinte látványossá, ezt dramatizálja a ballada.

FORRÁSOK

ballada.lap.hu
mek.oszk.hu
online.arcanum.hu
magazin.ujember.katolikus.hu
szekelyfoldert.info
Néprajzi lexikon. Szerk. Ortutay Gyula. Bp.

Déva vára (Internet)